

ser er velunderbygget, men ikke destomindre bortfejlet i det almindelige sygdomsbehandlingsarbejde som placeboeffekt (jf. artiklen „Skibet er ladet med lægemidler“, i dette tidsskrift) eller som sygdommens naturlige forløb. „En udvidet opfattelse af bevidstheden må føre til den konklusion, at en ren fysisk undersøgelse ikke kan forekomme og patienten, som mener at få en sådan undersøgelse, overgås i sin vildfarelse kun af lægen, som mener at foretage den“ (s. 259).

Dossey opstiller i bogen en typologi over den traditionelle opfattelse, der præger dagens sygdomsbehandlingsarbejde i sundhedsvæsenet og en alternativ opfattelse, der bygger på den nutidige fysiske opfattelse, som han kalder „rumtid-modellen“. Desværre levnes der ikke her plads til at gengive den, men læs den, den må få en og anden til at overveje et og andet.

Dossey praktiserer som læge i intern medicin i Dallas. Han har arbejdet og bevæget sig ind i fysikkens fagland og det psykologiske fagområde, der har givet ham nogle nye begreber, der har gjort det muligt for ham at sætte ord på sine oplevelser vedrørende patienters sygdomsforløb. Oplevelser, der ikke kunne indfanges af det gængse medicinske fagsprog; men han har også været tilstrækkelig åben til at ville erkende egne uddannelsesmæssige begrænsninger.

Som sociolog må jeg imidlertid også konstatere, at der hvor bogen stopper, der begynder sociologien. For tilbage står jo spørgsmålene om samfundslivets betydning for opkomst og udvikling af sygdomme. Vi ved, at forskellige samfund „producerer“ forskellige sygdomsmønstre. Dosseys begreb sygdom er desværre fremstillet lidet nuanceret i bogen. Kan man forestille sig det muligt, at sundhedsarbejdere og forskere arbejdede ud fra et andet verdensbillede, et andet fagligt forståelsesmønster, uden at organisationsstrukturerne for sundhedsvæsenets arbejde blev ændret? De forsøgsaktiviteter, der foregår i Lægernes Hus i Billund, har vist, at ændrede faglige forståelsesmønstre, ændret faglig bevidsthed og udvikling af nye ydelser stiller nye krav til organisationsstrukturen for sundhedsarbejdet. De eksisterende materielle betingelser for sundhedsarbejdet er i utrolig grad hæmmende for at arbejde med og videreudvikle nye faglige forståelsesmåder i det professionelle sundhedsarbejde (jf. forskningsrapporterne: Byggeklodser til et nyt sundhedsvæsen I, II, III, Dansk Sygehus Institut, 1984).

Laila Launsø

En fremtidig ungdomspolitik, København: Regeringens Ungdomsudvalg, 1984, 374 s., 75,00 kr. ; Inger Koch-Nielsen m.fl., *Næste generation: Perspektiver for børn, unge og familie*, Egmont Fondens Fremtidsstudie, København: Aschehoug Dansk Forlag, 1984, 256 s., 158,00 kr.

1985 er ungdommens år. I 1984 udkom to bøger, der hver for sig sætter fokus på dansk ungdoms livsvilkår nu og i fremtiden. For politikere og alle os andre med indflydelse på disse vilkår er begge bøger centrale, fordi de bidrager med vigtige analyser, peger på konsekvenser og rummer handlingsforslag.

Det ene bidrag er *En fremtidig ungdomspolitik – afsluttende betænkning fra regeringens ungdomsudvalg*, det andet *Næste generation: Perspektiver for børn, unge og familie*, andet bind i Egmont Fondens Fremtidsstudie. Et regeringsud-

ser er velunderbygget, men ikke destomindre bortfejlet i det almindelige sygdomsbehandlingsarbejde som placeboeffekt (jf. artiklen „Skibet er ladet med lægemidler“, i dette tidsskrift) eller som sygdommens naturlige forløb. „En udvidet opfattelse af bevidstheden må føre til den konklusion, at en ren fysisk undersøgelse ikke kan forekomme og patienten, som mener at få en sådan undersøgelse, overgås i sin vildfarelse kun af lægen, som mener at foretage den“ (s. 259).

Dossey opstiller i bogen en typologi over den traditionelle opfattelse, der præger dagens sygdomsbehandlingsarbejde i sundhedsvæsenet og en alternativ opfattelse, der bygger på den nutidige fysiske opfattelse, som han kalder „rumtid-modellen“. Desværre levnes der ikke her plads til at gengive den, men læs den, den må få en og anden til at overveje et og andet.

Dossey praktiserer som læge i intern medicin i Dallas. Han har arbejdet og bevæget sig ind i fysikkens fagland og det psykologiske fagområde, der har givet ham nogle nye begreber, der har gjort det muligt for ham at sætte ord på sine oplevelser vedrørende patienters sygdomsforløb. Oplevelser, der ikke kunne indfanges af det gængse medicinske fagsprog; men han har også været tilstrækkelig åben til at ville erkende egne uddannelsesmæssige begrænsninger.

Som sociolog må jeg imidlertid også konstatere, at der hvor bogen stopper, der begynder sociologien. For tilbage står jo spørgsmålene om samfundslivets betydning for opkomst og udvikling af sygdomme. Vi ved, at forskellige samfund „producerer“ forskellige sygdomsmønstre. Dosseys begreb sygdom er desværre fremstillet lidet nuanceret i bogen. Kan man forestille sig det muligt, at sundhedsarbejdere og forskere arbejdede ud fra et andet verdensbillede, et andet fagligt forståelsesmønster, uden at organisationsstrukturerne for sundhedsvæsenets arbejde blev ændret? De forsøgsaktiviteter, der foregår i Lægernes Hus i Billund, har vist, at ændrede faglige forståelsesmønstre, ændret faglig bevidsthed og udvikling af nye ydelser stiller nye krav til organisationsstrukturen for sundhedsarbejdet. De eksisterende materielle betingelser for sundhedsarbejdet er i utrolig grad hæmmende for at arbejde med og videreudvikle nye faglige forståelsesmåder i det professionelle sundhedsarbejde (jf. forskningsrapporterne: Byggeklodser til et nyt sundhedsvæsen I, II, III, Dansk Sygehus Institut, 1984).

Laila Launsø

En fremtidig ungdomspolitik, København: Regeringens Ungdomsudvalg, 1984, 374 s., 75,00 kr. ; Inger Koch-Nielsen m.fl., *Næste generation: Perspektiver for børn, unge og familie*, Egmont Fondens Fremtidsstudie, København: Aschehoug Dansk Forlag, 1984, 256 s., 158,00 kr.

1985 er ungdommens år. I 1984 udkom to bøger, der hver for sig sætter fokus på dansk ungdoms livsvilkår nu og i fremtiden. For politikere og alle os andre med indflydelse på disse vilkår er begge bøger centrale, fordi de bidrager med vigtige analyser, peger på konsekvenser og rummer handlingsforslag.

Det ene bidrag er *En fremtidig ungdomspolitik – afsluttende betænkning fra regeringens ungdomsudvalg*, det andet *Næste generation: Perspektiver for børn, unge og familie*, andet bind i Egmont Fondens Fremtidsstudie. Et regeringsud-

valgsarbejde og 5 forfatteres bidrag til et fremtidsstudie i et privat fonds regi har selvfølgelig usammenlignelige betingelser og forskellige intentioner, men analyserne har så mange sammenfaldende træk, at de *forskelle*, der er i vurderinger og påpegede konsekvenser, er værdifulde og ægger læseren til at være medtænkende.

I løbet af to år har regeringens ungdomsudvalg afsluttet et omfattende formidlingsarbejde. I februar 1982 udkom *En brydningstid*, der – med et citat fra forordet – “med bred pensel” – tegnede „et billede af nutidens ungdom”. I juli 1982 forelå *Ungdomsbilleder*, der gennem interviews med unge og individuelle voksenindlæg skulle skabe debat om de unges vilkår. Juni 1983 fik vi *Salomons Unge – en analyse og vurdering af den sektoropdelte ungdomspolitik*, og så i efteråret 1984 kom *En fremtidig ungdomspolitik* med forslag til forhandlingsprogram for „de lige muligheds platform”, som formanden Lars Lundgaard kalder det. Først og sidst et stort analytisk og et imponerende stykke uddannelsespolitisk arbejde, især når man ser på de interesse modsætninger, udvalgets medlemmer repræsenterer.

Rapporten er opbygget fire dele:

- fremlæggelse af en række grundlæggende og helhedsorienterede mål for en ungdomspolitik, der forbedrer identitetsudvikling, skaber større lighed for unges levevilkår og bedre livsformer,
- konkrete ungdomspolitiske målsætninger og omfattende reformforslag,
- et handlingsprogram, der skitserer realiseringsmuligheder for de fremsatte forslag: ved lovforberedende arbejde, ved forsøg eller ved forsknings- og evalueringsrapporter, og
- overvejelser om forandringens strategi.

Udgangspunktet eller utopien for reformer og handlingsforslag er, at unge får mulighed for at leve et anstændigt og helhedsorienteret ungdomsliv (pp. 14-15). Utopien knyttes til et idegrundlag, der er en sammenfatning af kristne, humanistiske og demokratiske værdier. En sådan ideologisk konstruktion må nødvendigvis pointere menneskets muligheder og ansvar for samfundsudviklingen og sit eget liv og kan vanskeligt forenes med en mere dialektisk position, som ikke desto mindre fremhæves i samme afsnit af bogen. Her peges på brydningerne mellem idealer, virkelighedens eksistensbetingelser og den økonomiske rationalitet, som er grundlaget for politiske beslutninger (p. 44).

At forene en idealistisk og en dialektisk opfattelse af forholdet menneske-samfund er i sagens natur ikke mulig. Nøglebegrebet i bogen bliver da også lighed, som oftest forstået i humanistisk betydning. Men konflikten imellem den idealistiske og den dialektiske opfattelse betyder, at bogen veksler mellem dystre materialistisk orienterede problemrids og optimistiske forestillinger om betydningen af mere demokratiske holdninger og lighedsskabende foranstaltninger. En anderledes skarphed i udgangspositionen finder man i Bente Ørums artikel, „Den ungdom vi fortjener” (i *Næste generation*). Hun har ikke megen tillid til, at samfundets fundamentale strukturer ændres og tolker den øjeblikkelige tendens i samfundsudviklingen til at være en polarisering mellem en elitær gruppe og resten. Spørgsmålet om uligheder eller forskelle er derfor ikke så vigtigt, men som hun skriver: „Derimod er det spørgsmålet, om det vil blive legitimt at uddybe forskelle, at udstøde stadig større grupper fra samfundslivet og at fratage de svage grupper de

rettigheder og muligheder, de har“.

Men tilbage til betænkningen. Med den skitserede baggrundsforståelse formulerer udvalget sig op imod 1970ernes stadig mere dominerende centralforvaltning og tendenserne til at gøre ikke-produktive samfundsgrupper til klientgrupper. Unges selvorganisering, selvforvaltning og selvbestemmelse er karakteristiske træk for forslagene. Statens og kommunernes opgave er da at stille ressourcer til rådighed. Det bliver ofte til en balancegang mellem formynderi og brugerdemokrati, som ikke altid er let at konkretisere. Som eksempel kan nævnes udvalgets forslag om et lovsikret lokalt ungdomsråd med indstillings- og høringsret over for kommunalbestyrelsen. I sin sammensætning må det have dominans af ungdomsrepræsentanter, der vælges direkte blandt kommunens egne unge (p. 284). Det foreslåede kommissorium for udvalget er bredt, i og med at det drejer sig om at styrke de unges indflydelse på alle dele af deres tilværelse. Rådet er altså tænkt som et direkte forbindelsesled mellem kommunens unge og kommunalbestyrelsen, men for mig at se, er det mere de „voksnes“ legitimeringsorgan over for ungdommen eller over for de voksnes eget ønske om at fange ungdommen ind, end det er græsrodstækning.

Men der er forslag, der mere direkte indbygger princippet om selvforvaltning, og ikke mindst forslag om ændrede materielle vilkår, der er forudsætninger herfor. Her skal blot nævnes nogle overskrifter. Nedsættelse af valgrets- og valgbarhedsalderen til 17 år og senere 16 år. Inden for folkeskolens område foreslås karakter og niveauer fjernet, og en mere fleksibel struktur på skolehverdagen, så der er rum for sammenhængende undervisningsforløb med såvel teoretiske som praktiske elementer. Der er forslag om, at områder inden for skolens virksomhed omlægges, så de også bliver elevernes beslutningsfelt. Uddannelse og arbejde skal sikres alle unge, og uddannelsesstøtten skal hæves, så de unge kan leve af den. Der lægges op til sikring af boligmuligheder og inddragelse af unge i indretning af ungdomsboliger (princippet om at være medbygger). Der lægges op til forebyggende social indsats gennem kommunal ungdomsinformation. Der foreslås større bredde og bedre koordinerede fritidstilbud, hvoraf nogle sigter mod alle aldersgrupper med det formål at nedbryde aldersadskillelse.

Det lyder her som luftige overskrifter, men bogen rummer konkrete ideer. Der er ikke tale om færdige modeller, som det siges, men „en påpegning af virkelighedens mangfoldighed og forandringsveje“ (p. 289). Strategien for forandringer er løbende dialog mellem aktiviteter ude i samfundet, dvs. decentrale initiativer fra og af unge og andre og centrale myndigheder. – Forudsætningen for, at udvalgets arbejde får betydning, er imidlertid med Bente Ørums ord, „at vi lever i et samfund præget af solidaritetstænkning“.

Næste generation er som nævnt en anden slags debatbog. Den kan karakteriseres som ekspertindlæg med forskningsmæssigt baserede analyser og mere eller mindre modige gæt på fremtiden.

Inger Koch-Nielsen ridser et fremtidigt familiemønster op for tre årgange af dagens børn og unge med baggrund i deres familieførløb. Hendes forestillinger om fremtiden er, at vægten flyttes fra ægteskab/parforhold til forældreskab, hvor de voksne tager ansvar for børn med mere stabile opvækstvilkår til følge. Men en sådan udvikling kræver statens støtte, for eksempel i form af mere forældretilbud både

til kvinder og mænd, og udvikling af mere præcise normer og forventninger til de voksne, der indgår i barnets sociale netværk. Varighed og stabilitet omkring relationer til voksne er vigtig. Det problem, der blandt andet udpeges, er, om der også inden for udviklingen af primære sociale netværk sker en polarisering, således at de bedst stillede kan tilbyde deres børn et omfattende netværk, mens det sociale netværk for de svagest stillede udtømmes (p. 43). I sin udrødning af de tre årganges familieløb sandsynliggør Inger Koch-Nielsen, at også de næste forældregenerationer (med få undtagelser) gennem primærsocialiseringen vil have overtaget meget traditionelle kønsrollemønstre – sagt anderledes: Er kampen for ændrede kønsspecifikke forhold og ændret kønsbevidsthed først lige begyndt?

Birthe Kyng understreger i sin artikel de uhyre belastende vilkår for børns udvikling. Der er grund til pessimisme, hvis kriteriet er „en harmonisk personlighedsudvikling, som rummer tillid til egne evner og muligheder, også for det køn, man tilhører, engagement til gavn for det fælles bedste og en stadig mere nuanceret selvforståelse og forståelse af den omgivende verden, der muliggør, at man bliver herre over sin egen tilværelse“ (p. 110). Optimismen bindes – ligesom for regeringens ungdomsudvalg – til forestillinger om, at „de betingelser der er baggrunden for udvikling er skabt af os og derfor også mulige at ændre“ (p. 110).

Et delaspekt ved børns dagligliv er medierne, og deres betydning for børns udvikling analyserer Laurids Lauridsen. Også her er perspektiverne faretruende for barnets muligheder for at gøre erfaringer og bearbejde dem i „et socialt fællesskab af handling og medmenneskelig virkelighed“ (p. 127). Igen peges der på, at der sker en accentuering af opsplitning i en storforbrugsgruppe (med lav indkomst og lav uddannelse) og en lavforbrugsgruppe (med høj indkomst og høj uddannelse).

Den sidste større artikel er som før nævnt skrevet af Bente Ørum. „Den ungdom vi fortjener“ inddrager en lang række analyser, som ligger tæt på ungdomsudvalgets, men der er en forskel, som det er værd at bemærke. Ungdomsudvalget taler stort set om unge som en gruppe, der er socialt differentierede. Den kønsspecifikke differentiering er kun sporadisk inddraget, for eksempel omkring erhvervsvalg. Bente Ørums artikel er gennemsyret af en forståelse af ungdomsgruppen som både socialt- og kønsdifferentieret. Hendes analyser bliver derfor langt mere nuancerede og viser, at vilkår og livsformer er forskellige for drenge og piger, både generelt og i særdeleshed i restgruppen. Restgruppen udvider hun nu til at omfatte alle unge, der hverken får arbejde („et rimeligt godt job“) eller erhvervskompetencegivende uddannelse. Det betyder, at en gruppe af piger med studentereksamen eller HF, der ikke kommer videre, indgår i restgruppen. Den kønsspecifikke indfaldsvinkel på uddannelse, arbejde, bolig, familie og økonomi viser, at pigerne fra lavere sociale lag som gruppe betragtet er mest truet, og at foranstaltninger til bedring af unges vilkår må være forskellige afhængig af køn og socialgruppe.

Desværre inddrager Bente Ørum ikke unges behov og interesser. Analyser heraf ville kunne bidrage til at diskutere fritids-sektorforslagene i ungdomsudvalgets betænkning kritisk. For mig at se er forslagene stærkt præget af drenge/unge mænds såkaldte fritidsinteresser. Men hvad med de piger, der allerede tidligt lever i et fast parforhold, er blevet mødre eller dyrker værelses-kulturen frem for det offentlige liv?

Bente Ørums artikel er skarp lud for en humanistisk tænkning. Den viser med tal og argumenter, at de unges situation nu og i fremtiden er et omfattende problemkompleks, som, hvis der ikke gøres noget, vedrører samfundets overlevelse som det samfund, „vi bekender os til“ (p. 243). Vælger man ikke at gøre noget, vil vel sagtens „en del af de udstødte unge gå ind i en håbløshed og forarmelse, hvor de og deres børn vil blive en samfundets byrde i egentligste forstand, mens andre vil leve på tværs af og uden hensyn til de etablerede og accepterede regler i samfundet“ (p. 243).

På denne baggrund kan der være god grund for politikere og alle os andre til at tage fat i ungdoms-betænkningens handlingsforslag – uden at glemme, at det også i fremtiden dybest set vil handle om de grundlæggende samfundsstrukturer.

Kirsten Reisby

André Glucksmann, *Svimmelhedens styrke*, Århus: Forlaget Centrum, 1984, 327 s., 225,00 kr.

André Glucksmann hører til den kreds af franske filosoffer, der er blevet præsenteret for det franske og internationale publikum som „de nye filosoffer“. Navnet kan være misvisende. I filosofien, som andre steder, er det afgørende ikke, om argumenter er gamle eller nye, men om de er gyldige. Den nye franske filosofi har da også en solid baggrund i den franske tradition og i den politiske debat i vort århundrede.

Den nye filosofis opgør blev i høj grad foregrebet allerede i diskussionen i 1950'erne mellem Jean-Paul Sartre og Albert Camus om de sovjetiske fangelejre. Sartre vedgik, at de fandtes, men han nægtede at tale og skrive om dem. „Man må ikke tage håbet fra arbejderne i Billancourt“, sagde han. Derimod godtog Camus ikke, at drøftelser om faktiske forhold skulle underkastes en sådan strategisk kalkyle. Fangelejrene fandtes, og de var kompromitterende for sovjetsystemet og marxismen.

Debatten sygnede noget hen i 1960'erne, blandt andet fordi Vietnamkrigen gav Sovjetunionen et vist image af at være det mindste onde af de to supermagter. Først Alexander Solsjenitsyns værk *Gulag Øhavet* (1974), dernæst – og vigtigst – Sovjetunionens invasion i Afghanistan i 1979 fik imidlertid dette image til helt at krakelere.

Hermed var banen åben for den nye franske filosofi, der uanset de nye filosofers forskellighed har et fælles udgangspunkt: Magten er ikke noget fremmedlegeme i verden. Den verden menneskene befinder sig i er i sit væsen en magts verden, et rum for politisk kamp. Forsøg på at virkeliggøre utopiske forestillinger om magtfrie samfund har blot ført til nye former for magtudøvelse, der siger spar to til, hvad man ellers kender fra historien.

Glucksmann, der er den fremmeste af de nye filosoffer, er uddannet filosof og har i 20 år forsket i atomstrategi ved det franske institut C.N.R.S. Han har tidligere udgivet blandt andet to kritiske opgør med marxismen, *La cuisinière et la mangeur d'hommes* (1975) og *Maître Penseur* (1977). Nu er hans seneste bog fra 1983, *Svimmelhedens styrke*, blevet oversat til dansk.